

УДК 37.091.3:001.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-2-38>**Сергій МАКЄЄВ,***orcid.org/0000-0002-1021-6003**кандидат педагогічних наук,**докторант кафедри освітології та інноваційної педагогіки**Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди**(Харків, Україна) melkor888@gmail.com*

## ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЄВОГО АПАРАТУ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАРУБІЖНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ

*У статті розглянуто і проаналізовано підходи зарубіжних і вітчизняних дослідників щодо визначення та змістового наповнення понять «компетентність» і «компетенція» у рамках компетентнісного підходу. Автором наголошено на тому, що компетентнісний підхід є одним із провідних напрямів удосконалення системи загальної середньої освіти в Україні, а його реалізацію проголошено головним орієнтиром для здійснення змін у державній освітній системі.*

*Розглянуто етапи формування і становлення компетентнісного підходу в освіті та причини переходу від знаннєвої освітньої моделі до компетентнісно орієнтованої. Така модель визначає пріоритетним не систему знань, умінь і навичок учня, а вміння їх застосовувати у різних життєвих ситуаціях, тобто основним освітнім результатом має стати набір ключових компетентностей у різних сферах діяльності.*

*Автором виконано порівняльний аналіз термінів «компетентність» і «компетенція» на основі різних дефініцій у психолого-педагогічній літературі й доведено, що серед науковців немає єдиного підходу до визначення цих понять, які є близькими за змістом і доволі часто ототожнюються, проте їх необхідно розмежовувати. Одними науковцями та методистами, переважно зарубіжними, терміни «компетентність» і «компетенція» вважаються синонімічними, іншими, переважно вітчизняними, – різними за своїм змістом. Запропоновано компетенцію розглядати як сукупність якостей, якими повинна володіти людина для плідної діяльності у певній галузі, а компетентність – як особистісну якість або сукупність якостей, що вже реалізувалися, тобто володіння певною компетенцією. Отже, компетентність є більш широким поняттям.*

*До перспективних напрямів подальших досліджень автором віднесено визначення змісту системи понять, що входять до ключових компетентностей, зокрема природничо-наукової компетентності.*

**Ключові слова:** компетентнісний підхід, компетентність, компетенція, порівняльний аналіз.

**Serhii MAKIEIEV,***orcid.org/0000-0002-1021-6003**Candidate of Pedagogical Sciences,**Doctoral Student at the Department of Educology and Innovative Pedagogy**H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University**(Kharkiv, Ukraine) melkor888@gmail.com*

## GENESIS OF THE CONCEPTUAL APPARATUS OF THE COMPETENCY APPROACH IN RESEARCH OF FOREIGN AND DOMESTIC SCIENTISTS

*The article considers and analyzes the approaches of foreign and domestic researchers to the definition and content of the concepts of “competency” and “competence” within the competency approach. The author emphasizes that the competency approach is one of the leading areas of improving the system of general secondary education in Ukraine, and its implementation is declared the main reference point for change in the state education system.*

*The stages of formation and becoming of the competency approach in education and the reasons for the transition from the knowledge educational model to the competency-oriented one are considered. Such a model does not prioritize the system of knowledge, skills and abilities of the student, but the ability to apply them in different life situations, i.e. the main educational result should be a set of key competencies in different areas of activity.*

*The author performed a comparative analysis of the terms “competency” and “competence” on the basis of different definitions in the psychological and pedagogical literature, and proved that in the scientific literature there is no single approach to the definition of these concepts. They are similar in content and are often identified, but they must be distinguished. Some scientists and methodologists, mostly foreign, consider the terms “competency” and “competence” to be synonymous, others, mostly domestic, different in meaning. It is suggested that competence should be considered as a set of qualities that a person should possess for productive activity in a certain field, and competency – as a personal quality or a set of qualities that have already been realized, i.e. possession of a certain competence. So competency is a broader concept.*

*Among the promising areas of further research, the author includes the definition of the content of the system of concepts included in the key competencies, in particular natural science competency.*

**Key words:** competency approach, competency, competence, comparative analysis.

**Постановка проблеми.** Сучасна державна освітня політика й інноваційні зміни в освітній галузі України, спрямовані на інтеграцію зі світовими стандартами, стимулюють потребу суспільства у активних, творчих і діяльних громадянах, здатних до успішної професійної діяльності, життєвої самореалізації та самовдосконалення протягом життя. Метою освітнього процесу стає не просто надання учням суми знань, умінь і навичок, а й формування у них певних компетентностей як загальних здатностей, що ґрунтуються на знаннях, здібностях, досвіді та цінностях, одержаних через навчання.

Компетентнісний підхід визначається сьогодні одним із провідних напрямів удосконалення системи загальної середньої освіти в Україні. У нормативно-правових актах, які регламентують освітню політику України (таких як Національна доктрина розвитку освіти, Концепція Нової української школи (НУШ), Закон України «Про освіту», Державний стандарт базової середньої освіти тощо), реалізацію компетентнісного підходу проголошено визначальним орієнтиром для здійснення змін у державній освітній системі. Одними із ключових компонентів Нової української школи є зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації у суспільстві, та структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя.

**Аналіз досліджень.** Теоретичні аспекти компетентнісного підходу в освіті розроблені та представлені у працях зарубіжних учених R. Bader, J. Delors, D. Elkind, W. Hutmacher, J. Konstant, D. Mertens, U. Moser, J. Raven, D. Rychen, L. Salganik, E. Shelton, J. Spector та ін. Світовий досвід упровадження компетентнісного підходу в освіту, проблеми його застосування, етапи становлення компетентнісно орієнтованої освіти висвітлені у наукових розвідках Л. Антонюк, Н. Василькової, Д. Ільницького, І. Кулаги, В. Турчанінової.

Українські перспективи компетентнісного підходу в освіті досліджували І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, С. Клепко, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева та ін. Теоретичному аналізу понять «компетенція» та «компетентність», їх порівнянню, визначенню спільних і відмінних рис присвячено публікації М. Голованя, Б. Грудініна, С. Лейко, А. Твердохліб.

Однак питання походження компетентнісного підходу в освіті та його термінології ще потребує свого узагальнення.

**Мета статті** – розглянути генезу компетентнісного підходу у педагогічній науці та проаналі-

зувати його поняттєвий апарат, зокрема поняття «компетенція» та «компетентність».

**Виклад основного матеріалу.** Державним стандартом базової середньої освіти *компетентнісний підхід* визначається як спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузєва) компетентності (Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти, 2020). Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю вищезазначених компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості, яка формується у процесі навчання і складається зі знань, умінь, ставлень, досвіду діяльності та поведінкових моделей особистості (Овчарук, 2004; Пометун, 2004).

Компетентнісний підхід акцентує увагу на здатності застосовувати здобуті знання і, на думку науковців (Гуцан, 2013; Романчук, 2018), визначає пріоритетним не суму знань учня, а вміння розв'язувати проблеми, що виникають за певних ситуацій: у пізнанні та поясненні явищ довкілля; під час засвоєння сучасних технологій; у взаєминах із людьми, в етичних нормах; у практичному житті; в естетичній оцінці; при виборі професії й оцінюванні своєї готовності до навчання; розв'язувати проблеми самовизначення.

Із дидактичних позицій компетентнісний підхід виступає як принцип реорганізації змісту і процесу для досягнення цілей та оцінюється як основний освітній результат, яким має стати не система знань, умінь і навичок, а набір ключових компетентностей в інтелектуальній, комунікативній, інформаційній, соціальній та інших сферах (Паламар, 2018: 271).

Упровадження компетентнісного підходу зміщує увагу зі знаннєвої освітньої моделі на компетентнісну. Причинами такого зсуву, на думку Н. Бібік, є надлишковість знань, їх розірваність, слабкий зв'язок із дійсністю та потребами практики. Компетентнісний підхід дозволяє подолати неузгодженість між складом та актуальністю змісту освіти (Бібік, 2013: 26).

Компетентнісно орієнтована освіта почала формуватися у 70-х рр. ХХ ст. у США. Система освіти країн Західної Європи була орієнтована на задоволення потреби промислового виробництва у кваліфікованих спеціалістах. З розвитком науки та техніки постіндустріальне суспільство зіштовхнулося із проблемою нестачі фахівців, здатних швидко адаптуватися до змін і вдосконалювати свої знання. Саме це стало причиною переходу

європейської освіти на компетентнісний підхід (Красільнікова, 2018: 149).

Дослідники (Антонюк, Василькова, Ільницький, 2016) виділяють три етапи становлення компетентнісного підходу в освіті. *Перший етап* припадає на 60–70-ті рр. ХХ ст. і пов'язаний із введенням у науковий апарат категорії «компетенція», а також зі створенням передумов для виокремлення поняття «компетентність».

У 1970–1990-х рр., на *другому етапі*, категорії «компетенція» та «компетентність» починають використовувати у теорії та практиці вивчення іноземних мов. Значна увага приділяється розробці змісту понять «соціальні компетенції» та «соціальна компетентність». Для цього етапу характерним є не лише дослідження самих компетенцій, а й намагання організувати навчання таким чином, щоб формування компетенцій стало кінцевим результатом процесу навчання.

*Третій етап* становлення компетентнісного підходу в освіті (з 1990 р.) характеризується процесом його інтеграції в національні освітні системи, а також упровадженням цього підходу у рамках Болонського процесу. У цей час провідні міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), виявили значний інтерес до запровадження компетентнісного підходу в освіту. ОЕСР і Рада Європи проводили дослідження цієї проблематики та намагалися спрямовувати свою діяльність на запровадження компетентностей у зміст освіти.

На цьому етапі з'являється розуміння компетентностей як очікуваного результату освіти у загальноєвропейських документах, зокрема у матеріалах ЮНЕСКО, визначення основних ключових компетентностей (Клепко, 2006; Луговий, 2010).

Розкриття сутності компетентнісного підходу в освіті потребує аналізу ключових понять «компетентність» і «компетенція». Слід зазначити, що дотепер у науковій літературі немає єдиного підходу до визначення цих понять. Одні науковці терміни «компетентність» і «компетенція» вважають синонімами, інші – чітко розмежовують.

Термін «компетентність» увійшов у науковий обіг у 60-х рр. ХХ ст. У США, Великій Британії та Німеччині вже використовувалося поняття «компетентнісна освіта», яке трактувалося як досягнення певного освітнього результату. У словнику іншомовних слів «компетентність» (лат. «comperito» – домагаюся, відповідаю, підходжу) визначена як обізнаність, поінформованість, авторитетність (Лейко, 2013: 130; Твердохліб, 2016: 90). Це поняття не зводиться тільки до знань, умінь і навичок, а належить

до сфери якостей особистості. Науковці вважають, що до складу компетентності входять знання про предмет; вміння орієнтуватися у предметних ситуаціях; уміння правильно визначати свої можливості та можливості інших; ставити завдання і знаходити їх рішення; досвід поводження із предметами; розвинуті інтуїція, рефлексія, емпатія (Паламар, 2018: 271).

І. Бех зазначає, що трактування поняття «компетентність» досить широке: до нього відносять навчальні здібності, знання, вміння та навички, моральні цінності та ставлення. На думку І. Беха, компетентний у широкому розумінні – це знаючий, обізнаний у певній галузі; у вузькому розумінні – той, хто має право авторитетного судження як спеціаліст високого рівня у певному колі питань (Бех, 2009: 22).

На думку Н. Бібік, компетентність є оцінною категорією, що характеризує людину як суб'єкт професійної діяльності, здатного успішно виконувати свою роботу, а компетентність можна визначити як освітні результати, які досягаються засобами не лише змісту освіти, а й соціальної взаємодії (Бібік, 2013: 28).

Згідно з дефініцією О. Пометун компетентність виступає як структурований особливим чином набір знань, умінь, навичок, здатностей і ставлень, що дозволяють майбутньому фахівцю проводити ідентифікацію та розв'язання проблем, характерних для певної професійної діяльності (Пометун, 2004: 64).

С. Гончаренко визначив компетентність як «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефектної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати інформацію (Гончаренко, 2000).

Зміст поняття «компетентність» співвідноситься з такими поняттями, як «знання», «уміння», «навички» та «здібності», тому О. Овчарук, засновуючись на матеріалах і підходах ЮНЕСКО, ОЕСР, IBSTPI, Ради Європи, під компетентністю пропонує розуміти комплекс знань, умінь і навичок і досвід застосування їх для здійснення діяльності, метою якої є досягнення певних цілей, ставлення до процесу та результатів виконання цієї діяльності (Овчарук, 2004: 7).

У зарубіжних джерелах поняття «компетентність» трактують по-різному. Зокрема, його розглядають як поняття, що логічно відбиває процес розвитку особистості від знань до цінностей, від знань до вмінь (Elkind, 1995: 8).

Дати визначення терміну «компетентність» намагалися такі міжнародні організації, як Міжнародний департамент стандартів для навчання,

досягнення та освіти (IBSTPI), ЮНЕСКО, ОЕСР, Рада Європи та ін. Більшість із них трактують *компетенції* як фундаментальні знання або вміння, а *компетентність* – як комплекс знань, умінь, цінностей і ставлень, що використовують у повсякденні (Грудинін, 2015: 144; Rychen, Salganik, 2002).

Англійський психолог J. Raven у своїй праці «Компетентність у сучасному суспільстві» розглядає компетентність як багатокомпонентне явище, більшість компонентів якого є відносно незалежними один від одного, частина з них належить до пізнавальної сфери, інша – до емоційної. Такі компоненти можуть замінювати один одного як складники ефективної поведінки (Raven, 1997: 253). На думку науковця, чим більше таких компонентів людина залучає до процесу досягнення важливих для себе цілей, тим більша вірогідність, що вона їх досягне.

J. Raven характеризує термін «компетентність» як специфічну здатність людини, яка є важливою для ведення ефективної діяльності у конкретній сфері. Передбачається, що людина має загальні та вузькоспеціалізовані знання, особливі предметні навички, володіє способами мислення і розумінням відповідальності за свої дії (Raven, 1997: 281).

Міжнародна комісія Ради Європи у своїх документах розглядає поняття «компетентність» як загальні, або ключові вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, навчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори або опорні знання (Rychen, Salganik, 2002). На думку експертів Ради Європи, компетентності передбачають: спроможність особистості сприймати індивідуальні та соціальні потреби та відповідати на них; наявність у людини необхідних для цього комплексу ставлень: цінностей, знань, умінь і навичок (Пометун, 2004: 67).

У Рекомендації Європарламенту та Ради Європи 2008 р. наголошується на тому, що компетентність громадян має важливе значення для розвитку особистості, конкурентоспроможності, підвищення рівня зайнятості та соціальної єдності. Поняття «компетентність» у рекомендації визначається як беззаперечна здатність використовувати знання, навички й індивідуальні, соціальні або методологічні вміння у роботі або навчанні, а також у професійному й особистісному розвитку (Recommendation of the European Parliament and of the Council, 2008).

У 2018 р. Рада Європи у своїх рекомендаціях «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя» уточнила поняття «компетентність», яке визначено як поєднання знань, умінь, навичок і ставлень, де: знання складаються з фактів і цифр, концепцій, ідей і теорій, що вже вста-

новлені та підтримують розуміння певної галузі чи предмета; уміння та навички визначаються як здатність здійснювати процеси та використовувати наявні знання для досягнення результатів; ставлення описують схильність та установки діяти чи реагувати на ідеї, людей чи ситуації (Council recommendation, 2018).

Аналіз наведених визначень поняття «компетентність» дає підстави для узагальнення у вигляді таких ознак, як: здатність приймати рішення; інтегровані якості особистості, що виявляються у здатності й готовності проводити діяльність; компетентісна обізнаність людини та її ставлення до предмета діяльності; особистісні якості. Отже, всі подані науковцями визначення поняття «компетентність» не суперечать одне одному, а є взаємодоповнюючими.

Термін «компетенція» також має багато значень. Більшість із поглядів на сутність цієї дефініції розглядають компетенцію як здатність або вміння застосовувати у реальних ситуаціях здобуті знання, набуті вміння та навички.

Український педагог О. Пометун під компетенцією розуміє коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи (Пометун, 2004: 64).

За О. Кучай, компетенція є сукупністю взаємозалежних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються до певного кола предметів і процесів і необхідних для якісної, продуктивної діяльності щодо них (Кучай, 2009).

Н. Бібік характеризує поняття «компетенція» як похідне, котре має більш вузьке значення, ніж поняття «компетентність». Компетенція за її судженням – це соціально фіксований освітній результат (Бібік, 2013: 28). Тобто компетенції можуть стати вимогами до оволодіння знаннями, способами діяльності, досвідом у конкретній галузі, якостями соціальної особистості.

Примітним є визначення, згідно з яким термін «компетенція» можна розглядати як здатність творчо й ефективно застосовувати здобуті знання та вміння не лише у професійній діяльності, а й у сфері міжособистісних відносин, ситуаціях взаємодії між людьми (Антонюк, Василькова, Ільницький, 2016: 5).

У Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя» 2006 р. міститься визначення компетенції як доведеної можливості застосовувати знання й уміння, а також здібності (методологічні, соціальні, особисті) під час навчання та практики, а також для фахового й особистісного розвитку (Recommendation of the European Parliament and of the Council, 2006).

Розглянувши поняття «компетенція» на основі праць науковців, можна виокремити такі ознаки: теоретичні знання та розуміння; практичне використання знань у конкретних ситуаціях; цінності у соціальному контексті. Отже, компетенції є передбачуваними і вимірюваними досягненнями, котрі є підтвердженням здатності самостійного виконання людиною певних дій після засвоєння відповідного рівня знань.

Для унаочнення та порівняння визначень термінів «компетенція» і «компетентність» різними дослідниками їхні тлумачення наведені у таблиці 1.

Проаналізувавши визначення, наведені у таблиці 1, можна дійти висновку, що більшість науковців у формулюванні терміна «компетенція» виділяють знання, уміння та навички як основні складники, набуті й розвинені завдяки навчання, проте «компетентність» містить у собі готовність до ситуації через особистісну характеристику людини.

**Висновки.** Базуючись на проаналізованих працях науковців і методистів, психолого-педагогічних джерелах щодо тлумачення термінів «компетентність» і «компетенція», можна зробити відповідні висновки. Незважаючи на те, що ці поняття є близькими за змістом і часто ототожнюються, їх необхідно чітко розмежовувати. Різні дослідники мають своє бачення на їх визначення, деякі науковці вважають ці поняття синонімічними, а інші, навпаки, – різними за своїм змістом. Так, *компетенцію* слід розглядати як сукупність якостей, якими повинна володіти людина для ефективної діяльності у певній галузі, а *компетентність* – як особистісну якість або сукупність якостей, що вже здійснилися, тобто володіння певною компетенцією. Отже, компетентність визначається як більш широке поняття.

Перспективним напрямом подальших досліджень є визначення змісту системи понять, котрі входять до ключових компетентностей, зокрема природничо-наукової компетентності у контексті базової шкільної освіти.

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз понять «компетенція» і «компетентність» у визначеннях деяких вітчизняних і зарубіжних науковців**

№	Автор, джерело	Компетенція	Компетентність
1	2	3	4
1	Л. Антонюк (Антонюк, Василькова, Ільницький, 2016: 5)	Здатність творчо й ефективно застосовувати здобуті знання та вміння не лише у професійній діяльності, а й у сфері міжособистісних відносин, ситуаціях взаємодії між людьми	–
2	Н. М. Бібік (Бібік, 2013: 28)	Соціально фіксований освітній результат	Оцінна категорія, що характеризує людину як суб'єкт професійної діяльності, який володіє здатністю успішно виконувати свої повноваження; освітні результати, що досягаються засобами не лише змісту освіти, а й соціальної взаємодії
3	М. Головань (Головань, 2011)	Деяка відчужена, наперед задана вимога до підготовки особи (властивості або якості, потенційні здатності особи), наперед задана вимога щодо знань і досвіду діяльності у певній сфері	–
4	С. Гончаренко (Гончаренко, 2000)	–	Сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати інформацію
5	Державний стандарт базової середньої освіти (Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти, 2020)	Суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини	Набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається зі знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
6	Закон України «Про освіту» (Про освіту: Закон України, 2017)	–	Динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, яка визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність
7	О. Кучай (Кучай, 2009)	Сукупність взаємозалежних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються до певного кола предметів і процесів і необхідних для якісної, продуктивної діяльності щодо них	–
8	О. Овчарук (Овчарук, 2004: 7)	–	Комплекс знань, умінь і навичок та досвід застосування їх для здійснення діяльності, метою якої є досягнення певних цілей, ставлення до процесу та результатів виконання цієї діяльності
9	О. Пометун (Пометун, 2004: 64)	Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи	Структурований особливим чином набір знань, умінь, навичок, здатностей і ставлень, які дозволяють майбутньому фахівцю проводити ідентифікацію та розв'язання проблем, що характерні для певної професійної діяльності
10	Міжнародна комісія Ради Європи (Recommendation of the European Parliament and of the Council, 2006; Recommendation of the European Parliament and of the Council, 2008; Council recommendation, 2018)	Доведена можливість застосовувати знання й уміння, а також здібності (методологічні, соціальні, особисті) під час навчання та практики, а також для фахового й особистісного розвитку	Беззаперечна здатність використовувати знання, навички й індивідуальні, соціальні або методологічні вміння у роботі або навчанні, а також у професійному й особистісному розвитку; поєднання знань, умінь, навичок і ставлень
11	D. Elkind (Elkind, 1995)	–	Поняття, що логічно відбиває процес розвитку особистості від знань до цінностей, від знань до вмінь
12	J. Raven (Raven: 1997)	–	Спеціальна здатність людини, необхідна для виконання конкретної дії у конкретній галузі, що охоплює вузькоспеціальні знання, навички, способи мислення і готовність нести відповідальність за свої дії
13	D. Rychen, L. Salganik (Rychen, Salganik, 2002)	Фундаментальні знання або вміння	Комплекс знань, умінь, цінностей і ставлень, що використовують у повсякденні
14	J. Spector (Spector, 1996)	–	Спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу; набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л. Л., Василькова Н. В., Ільницький Д. О. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід : монографія. Київ : КНЕУ, 2016. 61 с.
2. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія*. Київ : Генезис. 2009. С. 21–24.

3. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Гірська школа українських Карпат*. № 8–9. 2013. С. 26–30.
4. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 8. С. 224–233.
5. Грудинін Б. О. Компетентнісний підхід: сутність висхідних понять та положень. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2015. Т. 2. № 7. С. 140–146.
6. Гуцан Л. А. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–27 лют. 2013 р.). Київ : ПП «Фірма «Гранна», 2013. С. 52–56.
7. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті : монографія. Полтава : ПОППО, 2006. 326 с.
8. Красільнікова О. Компетентнісний підхід як основа філософії освіти. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 1. С. 147–156.
9. Кучай О. В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. *Рідна школа*. 2009. № 11. С. 44–47.
10. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Вип. 4. 2013. С. 128–35.
11. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка та психологія*. 2010. № 2. С. 13–25.
12. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 5–14.
13. Паламар С. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1–2. С. 267–278.
14. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 111 с.
15. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-p>.
16. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
17. Професійна освіта: Словник : навчальний посібник / уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 149 с.
18. Романчук Н. О., Романчук Н. І. Компетентнісний підхід в освіті: Концепції, суть, зміст. *Науковий вісник Миколайського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2018. № 4. С. 119–122.
19. Твердохліб А. І. Сучасні уявлення науковців про «компетенцію» і «компетентність». *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*. 2016. № 15. С. 88–95.
20. Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (2018/C 189/01). *Official Journal of the European Union*, 04 June 2018. Vol. 61, C 189. pp. 7–13.
21. Elkind D. School and Family in the Postmodern World. *Journ. Phi Delta Kappah* Sept. 1995. pp. 8–14.
22. Raven J. Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release. New York : Royal Fireworks Press, 1997. 396 p.
23. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, 30 December 2006. Vol. 49, L 394. pp. 10–18.
24. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2008/C 111/01). *Official Journal of the European Union*, 06 May 2008. Vol. 51, C 111. pp. 1–7.
25. Rychen D.S., Salganik L.H. Definition and Selection of Competencies (DeSeCo): Theoretical and Conceptual Foundations: Strategy Paper. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2002. 27 p.
26. Spector J. Competencies for Online Teaching. New York: ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification, 1996. 123 p.

#### REFERENCES

1. Antoniuk L. L., Vasykova N. V., Ilnytskyi D. O. Kompetentnisnyi pidkhd u vyshchii osviti: svitovi dosvid: monohrafiia. [Competency approach in higher education: world experience: monograph]. Kyiv: KNEU, 2016. 61 p. [in Ukrainian].
2. Bekh I.D. Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni osviti. Pedahohika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohiia. [Competency approach in modern education]. Kyiv: Henezys. 2009. pp. 21–24. [in Ukrainian].
3. Bibik N. M. Perevahy i ryzyky zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhdou v shkilnii osviti. [Advantages and risks of introducing a competency approach in school education]. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*. № 8–9. 2013. pp. 26–30. [in Ukrainian].
4. Holovan M. S. Kompetentsiia ta kompetentnist: porivnialnyi analiz poniat. [Competence and competency: a comparative analysis of concepts]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 2011. № 8. pp. 224–233. [in Ukrainian].

5. Hrudynin B. O. Kompetentnisnyi pidkhid: sutnist vyskhidnykh poniat ta polozhen. [Competency approach: the essence of ascending concepts and provisions]. *Naukovi zapysky. Seriya: Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity*. 2015. T. 2. № 7. pp. 140–146. [in Ukrainian].
6. Hutsan L. A. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti. [Competency approach in modern education]. *Formuvannia bazovykh kompetentnostei u vykhovantsiv pozashkilnykh navchalnykh zakladiv: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 25–27 liut. 2013 r.)*. Kyiv: PP Firma Hranmna, 2013. pp. 52–56. [in Ukrainian].
7. Klepko S. F. Filosofiia osvity v yevropeiskomu konteksti: monohrafiia. [Philosophy of education in the European context: monograph]. Poltava: POIPPO, 2006. 326 p. [in Ukrainian].
8. Krasilnikova O. Kompetentnisnyi pidkhid yak osnova filosofii osvity. [Competency approach as the basis of the philosophy of education]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*. 2018. № 1. pp. 147–156. [in Ukrainian].
9. Kuchai O. V. Kompetentsiia i kompetentnist – vidobrazhennia tsilisnosti ta intehratsiinoi suti rezultatu osvity. [Competence and competency – a reflection of the integrity and integration essence of the educational outcome]. *Ridna shkola*. 2009. № 11. pp. 44–47. [in Ukrainian].
10. Leiko S. V. Poniattia „kompetentsiia” ta „kompetentnist”: teoretychnyi analiz. [The concept of “competence” and “competency”: a theoretical analysis]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka*. Vyp. 4. 2013. pp. 128–135. [in Ukrainian].
11. Luhovyi V. I. Yevropeiska kontseptsiiia kompetentnisnoho pidkhodu u vyshchii shkoli ta problemy yii realizatsii v Ukraini. [European concept of competency approach in higher education and problems of its implementation in Ukraine]. *Pedahohika ta psykholohiia*. 2010. № 2. pp. 13–25. [in Ukrainian].
12. Ovcharuk O. V. Rozvytok kompetentnisnoho pidkhodu: stratehichni oriientyry mizhnarodnoi spilnoty. [Development of a competency approach: strategic guidelines of the international community]. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy. / Pid zah. red. O. V. Ovcharuk*. Kyiv: K.I.S., 2004. pp. 5–14. [in Ukrainian].
13. Palamar S. Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichni oriientyr modernizatsii suchasnoi osvity. [Competency approach as a methodological guideline for the modernization of modern education]. *Osvitolohichni dyskurs*. 2018. № 1–2. pp. 267–278. [in Ukrainian].
14. Pometun O. I. Dyskusiia ukraïnskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu v ukraïnskii osviti. [Discussion of Ukrainian teachers around the implementation of the competency approach in Ukrainian education]. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy. / Pid zah. red. O. V. Ovcharuk*. Kyiv: K.I.S., 2004. 111 p. [in Ukrainian].
15. Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi srednoi osvity [About some questions of the state standards of full general secondary education]: *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.09.2020 № 898*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-n> [in Ukrainian].
16. Pro osvitu [About education]: *Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
17. Profesiina osvita: Slovnyk: navch. posib. [Vocational education: Dictionary: textbook]. Uklad S. U. Honcharenko ta in.; za red. N. H. Nychkalo. Kyiv: Vyshcha shkola, 2000. 149 p. [in Ukrainian].
18. Romanchuk N. O., Romanchuk N. I. Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: Kontseptsii, sut, zmist. [Competency approach in education: Concepts, essence, content]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriya: Pedahohichni nauky*. 2018. № 4. pp. 119–122. [in Ukrainian].
19. Tverdokhlib A. I. Suchasni uiavlennia naukovtsiv pro “kompetentsiiu” i “kompetentnist”. [Modern ideas of scientists about “competence” and “competency”]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya Pedahohichni nauky*. 2016. № 15. pp. 88–95. [in Ukrainian].
20. Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (2018/C 189/01). *Official Journal of the European Union*, 04 June 2018. Vol. 61, C 189. pp. 7–13.
21. Elkind D. School and Family in the Postmodern World. *Journ. Phi Delta Kappah* Sept. 1995. pp. 8–14.
22. Raven J. *Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release*. New York : Royal Fireworks Press, 1997. 396 p.
23. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, 30 December 2006. Vol. 49, L 394. pp. 10–18.
24. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2008/C 111/01). *Official Journal of the European Union*, 06 May 2008. Vol. 51, C 111. pp. 1–7.
25. Rychen D.S., Salganik L.H. *Definition and Selection of Competencies (DeSeCo): Theoretical and Conceptual Foundations: Strategy Paper*. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2002. 27 p.
26. Spector J. *Competencies for Online Teaching*. New York: ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification, 1996. 123 p.